

LORETTA NAPOLEONI OBCHODNÍCI S LIDMI

Jak džihádisté a ISIS
proměnili únosy
a pašování uprchlíků
v miliardový byznys

VYŠEHRAĐ

LORETTA NAPOLEONI

OBCHODNÍCI S LIDMI

LORETTA
NAPOLEONI
**OBCHODNÍCI
S LIDMI**

Jak džihádisté a ISIS
proměnili únosy
a pašování uprchlíků
v miliardový byznys

VYŠEHRAĐ

Luigimu Bernabò in memoriam

Z anglického originálu Merchants of Men,
vydaného nakladatelstvím Seven Stories Press
roku 2016, přeložil Aleš Valenta
Obálku navrhl Jon Gilbert
Typografie Vladimír Verner
Odpovědný redaktor Filip Outrata
Redakčně spolupracovala Kateřina Zerzánová
E-knihu vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
v Praze roku 2017 jako svou 1696. publikaci
Vydání v elektronickém formátu první
(podle prvního vydání v tištěné podobě)
Doporučená cena E-knihy 180 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Václav Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz
www.ivysehrad.cz

Loretta Napoleoni
Merchants of Men. How Jihadists and Isis
Turned Kidnapping and Refugee Trafficking
into a Multibillion-dollar Business

Copyright © 2016 by Loretta Napoleoni
This edition was licensed by Seven Stories Press, Inc., New York, U.S.A.,
the originating publisher.

Translation © Aleš Valenta, 2017

ISBN 978-80-7429-926-1

Tištěnou knihu si můžete zakoupit na www.ivysehrad.cz

OBSAH

Předmluva	9
Prolog	13
ČÁST PRVNÍ	
1. Protokol al-Qá'idy v islámském Maghribu	19
2. Krmení medvědů	32
3. Obchod migranty	42
4. Ekonomie pirátství	56
5. Spojení mezi somálskou diasporou a Perským zálivem	70
6. Klam a podvody syrské občanské války	80
ČÁST DRUHÁ	
7. Vyjednávač	95
8. Výkupné	100
9. Zlatá hodina – anatomie únosů	110
10. Kořist – hledání nové identity	122
11. Mytologie západních rukojmích	136
ČÁST TŘETÍ	
12. Konec pravdy	153
13. Hra v šachy se životy rukojmích	167
14. Uprchlícký příběh lásky	175
15. Politický bumerang	183
Epilog: Brexit	195
Glosář	199
Poděkování	207
Rejstřík	211

Můj výzkum v oblasti únosů a obchodu s lidmi začal před více než deseti lety. Krátce po jedenáctém září jsem se v několika městech po celém světě setkala s lidmi, kteří se aktivně účastnili boje proti terorismu a praní špinavých peněz. Všichni se shodli na tom, že americký zákon o boji proti terorismu (the Patriot Act, 2001) umožnil kolumbijskému kartelu sjednat společný podnik s italským organizovaným zločinem za účelem vyprat peníze plynoucí z obchodu s drogami v Evropě a Asii a najít nové možnosti, jak doručit kokain na starý kontinent. Venezuela, nechvalně známé Zlaté pobřeží západní Afriky, odkud vyplouvaly karavany s černými otroky do Ameriky, a Sahel se staly jejich překladištěm.

Afričtí překupníci se brzo tomuto byznysu přizpůsobili a převáželi kokain přes celý kontinent. Jejich hlavním útočištěm se stalo město Gao v Mali, odkud droga putovala přes Saharu k pobřeží Středozemního moře v Maroku, Alžírsku a Libyi. Flotily malých člunů pak převážely kokain dále do Evropy.

V roce 2003 skupina bývalých členů Alžírské ozbrojené islámské skupiny (GIA), zapojená do překupnictví v subsaharských regionech, zajala a unesla v Mali a jižním Alžírsku 32 Evropanů. Rukojmí byli převezeni pašeráckými subsaharskými trasami do táborů v severním Mali. Evropské vlády zaplatily vysoké výkupné, aby dostaly své občany zpět, a tyto peníze obratem financovaly vznik nové ozbrojené skupiny: al-Qá'ídy v islámském Maghribu (AQIM).

Mezi lidmi, které jsem potkala po jedenáctém září, bylo několik osob, které se zúčastnily jednání o propuštění rukojmích. Jako prostředníci mají do obchodu s lidmi jedinečný vhled. Z našich rozhovorů vyplynulo, že únos 32 Evropanů prokázal, že únosy lidí ze Západu by mohly být významným zdrojem příjmů pro kriminální a ozbrojené organizace. Lov na ně mohl začít.

Ve druhé polovině srpna, skoro pět let po 11. září, urychlil obchod s kokainem destabilizaci oblasti Sahelu. Téměř se rozpadlo několik států a jejich obyvatelstvo bylo nuceno hledat cestu do Evropy se statutem ekonomických migrantů. Al-Qá'ida v islámském Maghribu si pospíšila a investovala do jejich přepravy část svých příjmů, pocházejících z únosů.

Vyjednávači se domnívají, že neschopnost západních vlád odsoudit únosy v Sahelu znemožnila provést v oblasti jakoukoli včasnou intervenci. Proto bylo pro únosce snadné přeorientovat se na obchod s lidmi.

Jako komentátorka temné stránky globalizační ekonomiky jsem zjistila, že politika utajování měla původ v té části Západu, která nechtěla přiznat, že globalizace selhala. Rychlý nárůst počtu států, kde od pádu Berlínské zdi selhalo právo a pořádek, poskytl příležitost pro historicky bezprecedentní rozmach únosů a obchodu s lidmi. A mlčení velkých států umožnilo, aby se požár nekontrolovatelně rozrůstal. Jako kdyby se všichni hasiči rozhodli stávkovat během lesního požáru.

Vysoce postavení vyjednávači a bývalí rukojmí se shodují na tom, že nabídka případných úlovek byla bohatá. Falešný pocit bezpečí v globalizovaném světě za posledních pětadvacet let dodal odvalu mladým, nezkušeným členům *First Nations Club* – budu jim říkat lidé ze Západu navzdory tomu, že možná pocházejí z Tokia nebo Santiaga, z New Yorku nebo Kodaně –, aby prozkoumávali svět a podávali zprávy z každého kouta globální vesnice. Nebo aby přinášeli pomoc obyvatelstvu uvězněnému ve válečných zónách nebo sužovanému politickou anarchií. Tito reportérští tovaryši a humanitární pracovníci se stali jedněmi z prvních cílů moderních únosců.

Od 11. září množství únosů exponenciálně vzrostlo a stejně tak sumy požadované jako výkupné. V roce 2004 mohly v Iráku rukojmím ze Západu pomoci na svobodu 2 miliony dolarů. Dnes to může být více než 10 milionů. Člen italské zásahové jednotky vtipkoval, že osvobození Greta Ramelli a Vanessy Marzullo – dvou mladých Italek unesených v Sýrii v roce 2014 a prodaných frontě an-Nusra – stálo Itálii téměř jeden procentní bod jejího HDP, tedy 13 milionů eur! Rovněž se znásobil počet soukromých bezpečnostních agentur specializujících se na únosy a cena jejich služeb rychle stoupla. Před deseti lety to bylo 1000 dolarů na den, dnes je to 3000 dolarů.

Je ekonomika únosů imunní vůči ekonomickým zákonům? Deset let nebývale nízké inflace spolu s velkou konkurencí mezi únosci a mezi soukromými bezpečnostními agenturami by mělo ceny stlačit dolů, ale

ony naopak vzrostly. Důvod je jednoduchý: počet potenciálních obětí ze Západu je téměř nekonečný, přičemž vlády a soukromí vyjednavací spolu soutěží o možnost osvobodit své občany a s tím stoupají ceny za zprostředkovatele, informátory, řidiče a další.

Dnes víme, že export západní demokracie do každého kouta globální vesnice selhal. Od pádu Berlínské zdi se svět stal mnohem nebezpečnějším místem nejenom pro Severoameričany a Evropany, ale i pro Asiaty, Afričany a Latinoameričany, přičemž miliony z nich byly nuceny stát se migrujícími dělníky a ekonomickými uprchlíky. V důsledku toho, že lidé ze Středního východu sdílí jejich pochmurný osud, byznys lovců rukojmích se v tomto regionu znovu rozmáhá. Nyní se však zaměřuje na přepravu lidí na útěku před bídou a důsledky občanské války. Dnes se tito obchodníci s lidmi soustřeďují na nový druh lidského nákladu: nebrat rukojmí, ale raději uprchlíky. Mezi únosy a přepravou migrantů existuje vzájemná závislost.

Když v roce 2015 vypukla na Středním východě uprchlická krize, únosci a pašeráci se stali převaděči velmi snadno. Už měli zavedenou promyšlenou organizační strukturu a k dispozici spoustu peněz získaných z prodeje rukojmích, které mohli investovat do tohoto nového podniku. S příjmy okolo 100 milionů dolarů za měsíc v létě 2015 obchodníci s lidmi k evropským břehům dopravovali desítky tisíc lidí týdně. Je to výnosný byznys, protože poptávka daleko převyšuje nabídku a cena za dosažení Evropy se stále zvyšuje. Před deseti lety někdo mohl za přepravu ze západní Afriky do Itálie zaplatit pašerákovi 7000 dolarů. V létě roku 2015 tato suma představovala cenu za překonání krátké vzdálenosti ze Sýrie do Turecka a Řecka.

Patnáct let po zničení Dvojčat je většina muslimského světa v pohybu. Obchodníci s lidmi a směs kriminálních a džihádistických skupin, kteří chytají, kupují a prodávají lidi za peníze, slaví vítězství. Co bude dál?

Migranční krize by mohla donutit celý kontinent, aby se postavil proti pokrytectví svých vlastních politiků, kteří mlčí ve chvíli, kdy by měli promluvit co nejhlasitěji, jakož i proti absurdnímu mýtu, že směřujeme k integrované a rovnostářské Evropě. Migranční krize však také znovu obnažuje pomíjivost naší úcty k lidskému životu a obraně lidské důstojnosti. Obchodníci s lidmi se neliší od obchodníků s otroky v osmnáctém století, od kolonizátorů v devatenáctém století nebo od nacistů ve století dvacátém; ti všichni si mysleli, že mohou po libosti nakládat se životy ostatních.

Vzhledem k povaze jejich povolání jsem nemohla uvést jména vyjednaváčů, kteří mi pomohli porozumět tak komplexnímu fenoménu, jakým únosy jsou. Jejich anonymita musí být zachována z bezpečnostních důvodů. Jsou to lidé, kteří často riskují život, aby zachránili život někoho jiného, lidé, kteří mají rozsáhlé sítě informátorů v zemích, kde jsou únosy na denním pořádku. Namísto vymýšlení pseudonymů jsem jejich jména vynechala a všeobecně naznačila něco o okruhu jejich působnosti, vlivu nebo původu. Nejčastěji jsem je jednoduše nazvala „vyjednaváči“.

Jsou tři hodiny odpoledne a venku už je hluboká tma. Předměstí Umeå, univerzitního městečka v severním Švédsku, pokrývá sněhový koberec. Ulice jsou prázdné a těch několik aut, která potkáváme, jede se zapnutými světly. Bez jejich reflektorů, které ji ozařují, by byla silnice nerozeznatelná od předzahrádek. Zatímco jedeme, kombinace tmy a světel, odražejících se od sněhu, vytváří podivné optické iluze.

Když dorazíme k hotelu, otevřu dveře od auta a mám pocit, jako kdybych vstupovala do chladničky. Je taková zima, že mohu odhadnout kapacitu svých plic, které se naplňují vzduchem o teplotě pod bodem mrazu. Je konec listopadu 2006; podle kalendáře by měl být stále podzim, ale vypadá to spíš na arktickou zimu.

Přijeli jsme do Umeå na *Iraqi Equation*, projekt spojující politiku a umění, který je součástí úsilí skupiny umělců a intelektuálů pokračovat v opozici proti válce v Iráku docela jinak než „preventivním útokem“. Po měsících a měsících demonstrací proti vojenské intervenci na jaře 2003 se svět zklidnil, možná proto, že byl hluboce šokován Bushovým a Blairovým vzdorem a jejich lhostejností k veřejnému mínění. O tři roky později naše skupina stále bojuje; je to naše povinnost, protože víme, co se v Iráku děje.

Mezi umělci je několik Iráčanů. Přiletěli, jakmile přistály koaliční síly, napadané mnoha ozbrojenými skupinami v zemi. Invaze rozpoutala po desetiletí potlačovaný vztek, když se zločinci, džihádisté, nově zformované šiitské milice a prosaddámovské skupiny vrhli proti civilnímu obyvatelstvu. Pro ty, kteří uprchli a připojili se dnes k nám v této místnosti, je přilet pouze fyzický; jejich srdce a mysl jsou pořád tam, připoutané neviditelným vláknem ke kruté realitě „osvobozeného“ Iráku.

Řekli nám, že na otevření výstavy bude hodně Iráčanů, ale neočekávali jsme, že jich tu bude na dvě stě. Počtem převýšili Švédy. Muži,

ženy, a dokonce i děti, zachumlaní do teplého oblečení, přišli zblízka i zdaleka, odolávající severskému klimatu. Tiše proudí do výstavních místností, potřásají si s námi rukama, usmívají se a počínají si svlékat oblečení, jednu vrstvu za druhou. Brzo je arabština hlavním jazykem, který je tu slyšet.

Některé ženy vyndávají ze svých zavazadel velké nádoby s jídlem zabalené do tenké fólie a pokládají je vedle sýra a zeleninových svačtin, které poskytli organizátoři akce. Jejich pokrmy vypadají rozmanitě a lahodně a jejich aroma dráždí naše nosní dírký. Když Catharine Davidová, umělecká vedoucí projektu, začíná svůj projev, máme pocit, jako kdybychom začínali slavit, možná svatbu mezi Švédy a Araby. Je to kouzelný a nezapomenutelný pocit. Na chvíli všichni zapomínáme na to, že toto je počátek akce, která má odsoudit vojenskou agresi.

Později toho večera, když se lidé začínají loučit, přistoupí ke mně mladý muž. Na Iráčana je neobvykle plavý, má široká ramena a je střední výšky. Představuje se jako Rašíd, což je běžné irácké jméno, ale já vím, že není pravé. Něco v jeho světle hnědých očích s tím jménem nesouhlasí. Také mluví anglicky se silným francouzským přízvukem, což je typické pro Severoafričany. Rašíd říká, že četl moje knihy a chce mi pogratulovat k mé práci. Začínáme hovořit. Chce znát mé kontakty na bývalé mudžáhidy v Londýně. Znáám toho a toho? Zmiňuje několik Alžíránů, kteří přiletěli do Londýna po vojenském převratu a dostali azyl.

Rašíd je trpící duše. Dochází mi, že se mnou chce mluvit o něčem temném ze své minulosti, ale neví, jak začít. Navrhuji tedy návrat do hotelu, kde si můžeme dát horkou čokoládu. A tak to i uděláme.

Nikdy mi neřekne své skutečné jméno, ale prozradí svou národnost a věk: je z Alžírsko a právě oslavil 29. narozeniny.

Jeho otec byl jedním ze zakladatelů Islámské fronty spásy. Brzo po vojenském převratu (podporovaném Francouzi a dalšími Evropany) byli jeho otec i bratři uvězněni. Všichni se ztratili v chaosu alžírského politického vazebního systému. „Když policie přišla zatknout otce a bratry, byl jsem rybařit,“ říká Rašíd. Byl z rodiny nejmladší, v té době mu bylo jen patnáct let, a o politiku se nezajímal. Chtěl se stát námořníkem a rybářem a procestovat svět. „Ale poté, co zatkli mého otce a bratry, jsem se musel začít o politiku zajímat, ať už jsem chtěl nebo ne.“

Rašídova matka zařídila, aby mohl okamžitě opustit Alžírsko. Ale ten samý večer, když se vrátil z rybářské výpravy, se Rašíd připojil k mužům,

kterí patřili ke skupině jeho otce a z nichž několik bojovalo v Afghánistánu jako mudžáhidové. Zamířili na jih, na kraj Sahary, kde se přeskupili a začali plánovat návrat.

Rašíd strávil několik následujících let v jižním Alžírsku, v saharské poušti, tisíce kilometrů od svého milovaného moře. Nikdy se nepřipojil ke GIA, Alžírské ozbrojené islámské skupině. GIA vznikla na troskách Islámské fronty spásy, která bojovala proti vojenskému režimu skoro deset let, čímž rozpoutala v Alžírsku další krvavou občanskou válku. Místo toho se stal pašerákem, bez přestání křižujícím transsaharské cesty.

Potom přišlo 11. září. „Všechno se změnilo,“ říká. „Celé roky jsme vedli jednotvárný život, pašovali jsme hlavně cigarety z Alžírska do Mali a západní Afriky. Ale náhle tu byly nové možnosti. Celá oblast pukala zuřivostí a pýchou. Začali jsme převážet zbraně, drogy a pak někdo dostal nápad: pojďme začít s únosy.“

Z pašeráka se Rašíd stal únoscem, což byla práce, kterou si ošklivil.

Když Rašíd přestává mluvit, podívám se ven. Sněží tak silně, že obloha se zdá bílá. Jaký to musí být kontrast s horkem Sahary, pomyslím si. Jaká změna pro lidi jako Rašíd, kteří se narodili a vyrostli v horkém podnebí. „Proč ten příběh vyprávíš?“ ptám se konečně. Rašíd neodpoví hned. Chvilí mně hledí přímo do očí, hledaje správná slova. Nakonec řekne: „Někdo to musí vědět.“

Odchází z hotelu pěšky a jeho stopy rychle zahazuje sním. Víím, že ho už nikdy neuvidím. Ani nevím, kde žije nebo co dělá. Všechno, co víím, je to, že nějaký čas poté, co jeho skupina začala přepravovat migranty ze západní Afriky do Libye, se Rašíd dokázal dostat na člun do Itálie, když předstíral, že je iráckým uprchlíkem. Psal se rok 2005 a Evropa vítala příchozí z této země. Ze Sicílie se dostal na chráněné území Švédska. Když se ho zeptali, odkud je, řekl: „Jsem Iráčan.“ Za pomoci lži, která nikomu neublížila, unikl násilnickému životu, který si sám nevybral. Můžeme ho z něčeho vinit?